

มหาวิทยาลัยในสมัยของการเร่งรัดพัฒนาประเทศ

(พ.ศ. 2502 - พ.ศ. 2515)

นับแต่ปี พ.ศ. 2485 ถึง พ.ศ. 2501 มหาวิทยาลัยของไทยมีพัฒนาการไปในแนวทางการส่งเสริมวิชาการเฉพาะอย่างและผลิตบุคลากรให้กับหน่วยงานต่าง ๆ จึงนับได้ว่าเป็นยุคของมหาวิทยาลัยตามความต้องการตามหน่วยงานดังกล่าวแล้วแต่การจัดและดำเนินงานมหาวิทยาลัยในยุคที่ผ่านมานี้ทำให้เกิดข้อสงสัยในมาตรฐานของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งว่าใกล้เคียงหรือแตกต่างกันเพียงใด ใครจะเป็นผู้ทำให้มาตรฐานของแต่ละมหาวิทยาลัยเป็นไปโดยเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นก็ยังมีผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศ บางคนเสนอให้รวมมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้าด้วยกันเป็นมหาวิทยาลัยเดียว เพื่อจะได้เป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบอย่างในต่างประเทศ ยิ่งภายหลังปฏิวัติ พ.ศ. 2501 หน่วยงานของมหาวิทยาลัยมีส่วนสัมพันธ์กับการวางแผนและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมากยิ่งขึ้นนับแต่ปี พ.ศ. 2502 เป็นต้นไปมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จึงมีการเปลี่ยนแปลงในบทบาทและหน้าที่หลายประการ

การจัดตั้ง

เมื่อปี พ.ศ. 2497 มีผู้เชี่ยวชาญขององค์การยูเนสโก¹ เข้ามาศึกษาเรื่องกิจการของวิทยาศาสตร์ในประเทศไทย เมื่อได้ศึกษาแล้วก็ทำเป็นรายงานเสนอให้กับรัฐบาลไทย ขอเสนอดังกล่าวได้รวมข้อเสนอเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยของไทยในสมัยนั้นเอาไว้ด้วยกันว่า

"In the right of these general considerations about what university should stand for I wish strongly to recommend that the various bodies in Bangkok which at present use the title of university should be united into a single one, perhaps called

¹ Sir Charles Darwin ได้เขียนรายงาน Report of Sir Charles Darwin on Science in Thailand and Notes on University in Thailand จัดพิมพ์ออกสำเนาโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 30 หน้า ปี 2497.

the University of Bangkok"² เพื่อให้เป็นแบบอย่างเช่นเดียวกับต่างประเทศที่มหาวิทยาลัยจะต้องประกอบไปด้วยการสอนหลายสาขาวิชา³ นอกจากนั้นยังได้มีการเรียกร้องที่จะปรับมาตรฐานของมหาวิทยาลัยให้เป็นมาตรฐานเดียวกันอีกด้วย จึงได้มีการจัดตั้งสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2499 ดังมีเหตุผลในการจัดตั้งคือ

"โดยที่ขณะนี้สมควรให้มีสภามหาวิทยาลัยขึ้น เพื่อพิจารณาให้มาตรฐานการศึกษาตลอดจนการจัดวางหลักสูตร การจัดตั้งคณะหรือแผนกวิชา และการแต่งตั้งศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกันและอยู่ในระดับเดียวกับมาตรฐานของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ"⁴

สภามหาวิทยาลัยแห่งชาติมีหน้าที่ในการจัดและดำเนินงานมหาวิทยาลัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ หลักสูตร การแต่งตั้งศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ อาจารย์ และดำเนินการให้มหาวิทยาลัยมีมาตรฐานขึ้น⁵

ภายหลังการปฏิวัติเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2501 แล้ว คณะปฏิวัติมีนโยบายที่จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังคำปราศรัยของหัวหน้าปฏิวัติตอนหนึ่งว่า "คณะปฏิวัติจะถือการศึกษาเป็นเรื่องใหญ่เป็นเรื่องสำคัญและจำต้องทำการศึกษาคู่กันกับแผนการเศรษฐกิจ"⁶ ก็มีหน้าที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยแทนสภามหาวิทยาลัยเดิมนั้นด้วย

2 Sir Charles Darwin, *Report of Sir Charles Darwin to Unesco* (Bangkok: Chulalongkorn University, 1954), p. 3.

3 เรื่องเดิม, หน้าเดียวกัน.

4 "พระราชบัญญัติสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ พ.ศ. 2499" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 37 วันที่ 24 มกราคม 2499

5 พระราชบัญญัติสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ พ.ศ. 2499, มาตรา 10.

10 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ "คำกล่าวเปิดประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ" ประมวลสุนทรพจน์จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2507 (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2507), หน้า 31.

สภาพการศึกษามีบทบาทอย่างมากในการที่จะดำเนินการใหม่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีลักษณะและรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกันคงจะเห็นได้จากหน้าที่ของสำนักงานสภาพการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยในการพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรของมหาวิทยาลัย พิจารณาจัดตั้ง ยุบรวม ปรับปรุง และเลิกมหาวิทยาลัย หรือภาควิชา อันเพิ่มเป็นหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติเค็มนั้นเอง นอกจากนั้นคณะปฏิวัติก็ยังให้โอนมหาวิทยาลัยทุกแห่งมาขึ้นภายใต้หน่วยงานเดียวกัน คือสำนักนายกรัฐมนตรีอีกด้วยโดยเหตุผล เพื่อใหม่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีลักษณะและมาตรฐานเดียวกันดังคำกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติว่า

"แต่อย่างไรก็ดี ขอแนะนำของ เซอร์ ชาร์ลส์ คาวิน ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ก็ให้ความคิดแก่เราว่าถึงแม้เราจะไม่ยุบรวมมหาวิทยาลัยเข้าเป็นแห่งเดียวกันก็ควรจะให้มหาวิทยาลัยทั้งหลายเข้ามารวมอยู่ในสังกัดเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการรักษามาตรฐานและความเป็นระเบียบอันดี ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจเดินทางไปพบ เซอร์ ชาร์ลส์ คาวิน ครึ่งทาง คือเอามหาวิทยาลัยที่แยกสังกัดอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ มาไว้ในสังกัดเดียวกัน คือสำนักนายกรัฐมนตรี ดังปรากฏในพระราชบัญญัติที่ออกพร้อมกัน เรื่องโอนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และนอกจากนั้น ข้าพเจ้าในฐานะนายกรัฐมนตรีก็จะได้ออกคำสั่งให้คณะกรรมการ พิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติโดยเฉพาะของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้มีระเบียบการปกครองมหาวิทยาลัยเป็นแบบเดียวกัน หรือให้คล้ายคลึงกันมากที่สุดที่จะเป็นได้"⁷

มหาวิทยาลัยที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศแห่งแรกนี้คือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ตั้งขึ้นในต่างจังหวัด โดยมีจุดประสงค์สำคัญในการที่จะส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค⁸ และเป็นศูนย์กลาง

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

⁸ ม.อ.ปิ่น มาลากุล, เรื่อง "มหาวิทยาลัยเชียงใหม่" (พระนคร : กระทรวงศึกษาธิการ, 2505) หน้า 2.

วิชาการของภาคด้วย⁹ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อ 29 มีนาคม 2503 ให้จัดตั้งขึ้นและให้เปิดเรียนได้ในปี พ.ศ. 2507 และให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดตั้งเมื่อจัดตั้งแล้วจึงมอบให้สำนักนายกรัฐมนตรีต่อไป

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เปิดสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2507 ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2507 บงหนาทึ่ของมหาวิทยาลัยไว้ว่า "มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวិชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง และทะนุบำรุงวัฒนธรรม"¹² การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยอยู่ภายใต้การดูแลของสภามหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นกรมสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี¹³ มีอธิการบดีและรองอธิการบดีเป็นผู้อยู่ดูแลและดำเนินกิจการของมหาวิทยาลัย¹⁴ เมื่อแรกตั้งมหาวิทยาลัยนั้นมีคณะอยู่ 3 คณะคือ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์¹⁵ ต่อมาได้โอนคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เขามารวมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ด้วยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ปรับปรุงที่จะให้เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบมากขึ้นจนในปี พ.ศ. 2515 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ประกอบด้วยคณะต่าง ๆ ดังนี้คือ คณะเกษตรศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์

⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

¹⁰"ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่" ที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเปิดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2508), หน้า 57.

¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

¹²"พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2507 มาตรา 5" (ในที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเปิดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เล่มเคิม), หน้า 4.

¹³พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2507, มาตรา 6.

¹⁴พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2507, มาตรา 17.

¹⁵"ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการแบ่งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 81 วันที่ 20 มีนาคม 2507.

คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์¹⁶

มหาวิทยาลัยแห่งที่สองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้นคือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยเริ่มจากคณะกรรมการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีมติ เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2505 ให้จัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูง ทางด้านวิศวกรรมศาสตร์และเกษตรศาสตร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคม จึงได้เปลี่ยนชื่อสถาบันนี้เป็นมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹⁷ โดยมุ่งหมายให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹⁸ ต่อมาเมื่อเดือน สิงหาคม 2508 คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้เปลี่ยนเป็นชื่อ "มหาวิทยาลัยขอนแก่น" ตามชื่อเมืองเช่นเดียวกับเชียงใหม่¹⁹

มหาวิทยาลัยขอนแก่น เปิดรับนักเรียนรุ่นแรกเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2507 ในคณะเกษตรศาสตร์ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2508 บงหนาทึ่ของมหาวิทยาลัย "ไว้ว่า" มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงและทะนุบำรุงวัฒนธรรม"²⁰ มหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล การดำเนินการขึ้นกับสภามหาวิทยาลัย มีฐานะเป็นกรมสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีอธิการบดีและรองอธิการบดี เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบงานของมหาวิทยาลัย²¹ เมื่อแรกตั้งมหาวิทยาลัยใหม่นั้นมีอยู่ 3 คณะคือ คณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้พัฒนามาจนปัจจุบัน มีคณะวิชาทั้งสิ้น 5 คณะคือ คณะวิทยาศาสตร์ และอักษรศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ และคณะพยาบาลศาสตร์²²

¹⁶Chiangmai University Bulletin 1972 - 1973 (Chiangmai: Chiangmai University, 1973), p. 26-33.

¹⁹"ลำดับเหตุการณ์ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยขอนแก่น," เรื่องเดิม, หน้า 88.

²⁰"พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขอนแก่นพ.ศ.2508"; ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 83 วันที่ 25 มกราคม 2509) มาตรา 5.

²¹พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ.2508, มาตรา 17.

²²มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2515-2517 (ขอนแก่น:มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2515), หน้า 10.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่สามที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นใน ยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศนี้ ความคิดในการจัดตั้งสถาบันนี้เกิดขึ้น เพื่อต้องการจะส่งเสริม การศึกษาระดับสูงให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศโดยตรง โดยเริ่มจากข้อเสนอของนาย บุญชนะ อัตรการ ที่ให้มีการจัดตั้ง Institute of Development Administration โดยมีหลักการว่า "...รวมการสอนวิชารัฐประศาสนศาสตร์ การอบรมข้าราชการ การสอนวิชาพัฒนาเศรษฐกิจ และการสอนวิชาสถิติ และเริ่มสอนวิชาการบริหารวิสาหกิจ เพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่งด้วย" ²³ หลังจากนั้นนายอานวย วีรวรรณ ได้เสนอให้มีการจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย การบริหารธุรกิจขึ้นอีกสถาบันหนึ่ง ²⁴ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2505 ว่า "รับหลักการและอนุมัติ ให้จัดตั้งกรรมการ เพื่อจัดตั้งสถาบันการสอนวิชาบริหารเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ และบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารธุรกิจ..." ²⁵ และได้ตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในรายละเอียดขึ้นพร้อม ทั้งได้คัดขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศพร้อมกันไปด้วย ในที่สุดก็ได้ตั้ง "สถาบันบัณฑิต พฒนบริหารศาสตร์" ขึ้นในปี พ.ศ. 2509 และโอนคณะรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรม ศาสตร์ ไปสังกัดอยู่ในสถาบันนี้ด้วย ²⁶ จัดสอนเฉพาะ ในระดับปริญญาโท ประกอบด้วยคณะต่างๆ คือ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ และคณะสถิติประยุกต์ ²⁷ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคณะต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นนี้เป็นไปเพื่อการพัฒนาประเทศแทบทั้งสิ้นโดยมีการกล่าว ถึงหน้าที่ของสถาบันนี้ไว้ในพระราชบัญญัติสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2509 ว่า

²³ บุญชนะ อัตรการ "บันทึกเรื่องการไปราชการ ณ ประเทศออสเตรเลีย และการ ประชุมสถาบันรัฐประศาสนศาสตร์ระหว่างประเทศครั้งที่ 16" (ในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์ปีที่สอง พระนคร : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2511), หน้า 81.

²⁴ อานวย วีรวรรณ, "บันทึกเรื่องการจัดตั้งวิทยาลัยการบริหารธุรกิจ" (ในสถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์รอบปีที่สอง เล่มเดิม) หน้า 81.

²⁵ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์รอบปีที่สอง เล่มเดิม, หน้า 91.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

"มีวัตถุประสงค์ ให้การศึกษาระดับบริหารและการพัฒนาทำการวิจัยส่งเสริมวิชาการ และวิชาชีพ
ชั้นสูง"²⁸

มหาวิทยาลัยที่ได้มีการจัดตั้งเพิ่มขึ้นต่อจากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ คือ มหา
วิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งตั้งขึ้น เพื่อการพัฒนาภาคใต้ให้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในทางเศรษฐกิจ
สังคมและการศึกษา คณะกรรมการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภาคใต้ปรึกษากันเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม
พ.ศ. 2508 และลงความเห็นว่า ควรเริ่มจากชั้นวิทยาลัยเทคนิค²⁹ แต่ในที่สุดก็ได้จัดตั้ง
เป็นมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2511³⁰
ประกอบด้วย 3 คณะ คือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ มีศูนย์
ดำเนินการศึกษา Campus สองแห่งคือ³¹ (1) ศูนย์จังหวัดปัตตานี ที่ตำบลรูสะมิแล อำเภอ
เมือง จังหวัดปัตตานี เป็นที่ตั้งของคณะศึกษาศาสตร์ (2) ศูนย์จังหวัดสงขลา ที่ตำบลคอหงษ์ อำ-
เภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นที่ตั้งของคณะ วิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์³²

มหาวิทยาลัยที่จัดตั้งขึ้นล่าสุดในยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศนี้คือ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อเจตนาจะแก้ปัญหาคนว่างงานโดยเฉพาะผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งแม้โรงเรียนอาชีวศึกษา ก็มีไม่พอให้เรียนได้³³ รัฐบาลจึงได้
ตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2514 เพื่อแก้ปัญหาคนว่างงานดังเหตุผลท้ายพระ
ราชบัญญัติว่า

²⁸ "พระราชบัญญัติสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2509; ราชกิจจานุเบกษา
(เล่มที่ 83 วันที่ 31 มีนาคม 2509), มาตรา 5.

²⁹ จินดา กุศลวิไล "งานบุกเบิกศูนย์ศึกษาปัตตานี; มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
(พระนคร : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, 2514), หน้า 37.

³⁰ ประดิษฐ์ เขยจิตร, "ศาสตราจารย์ ดร.สตาจค์ มงคลสุข กับมหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์; มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, เรื่องเดิม, หน้า 124.

³¹ นายแพทย์ ธี ภูมิประวิทย์, "รำลึกถึงอาจารย์ ดร.สตาจค์ มงคลสุข" มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์, เรื่องเดิม, หน้า 65.

³² สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, สรุปรายงานประเมินผลการพัฒนาการศึกษาระดับ
อุดมศึกษา ปี 2510-2514 (พระนคร : โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ 2515) หน้า 44.

"...เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือเนื่องจากประเทศไทยมีพลเมืองเพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้นักเรียน นักศึกษาไม่มีที่เล่าเรียน ดังปรากฏปัญหาเป็นประจำมาทุก ๆ ปี เพราะมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีนักศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่ที่เล่าเรียนกันแทบไม่อาจรับนักศึกษาเพิ่มจำนวนขึ้นได้ และเพื่อให้มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นตลาดวิชารับนักศึกษาได้ทั่วไป โดยมาฟังคำสอนที่มหาวิทยาลัยก็ได้ หรือจะรับซื้อคำสอนจากมหาวิทยาลัยไปเรียนด้วยตนเองแล้วมาสมัครสอบก็ได้ เป็นการให้การศึกษาก่อนทุกชั้น เพื่อสร้างคุณภาพความรู้ความสามารถของประชาชนคนไทยให้สูงขึ้นทัดเทียมกับนานาอารยประเทศและเป็นการสกัดกั้นมิให้นักศึกษาไปหาที่เล่าเรียนในต่างประเทศ อันเป็นการสูญเสียเงินตราต่างประเทศปีหนึ่ง ๆ มีช้อย และเป็นการแก้ปัญหาขอลาวว่า นักศึกษาไม่มีที่เล่าเรียนจะได้อ้อมค้อมไป"³⁴

มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยตลาดวิชา มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติ" เป็นสถาบันการศึกษาและวิจัยแบบตลาดวิชา มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวិชาการและวิชาชีพชั้นสูง และทะนุบำรุงวัฒนธรรม"³⁵ มีฐานะเป็นนิติบุคคล สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ดำเนินงานภายใต้การดูแลของสภามหาวิทยาลัย ให้เมื่ออธิการบดีและรองอธิการบดีเป็นผู้ช่วย ในการบังคับบัญชารับผิดชอบงานของมหาวิทยาลัย³⁶ มีคณะวิชาเปิดสอน 3 คณะวิชาคือ คณะนิติศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์

เป็นที่น่าสังเกตความมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้ ส่วนมากจัดขึ้นตามความต้องการของสังคมเช่นการเร่งรัดพัฒนาประเทศ การแก้ปัญหาคนว่างงาน เป็นต้น ไม่ปรากฏว่าต้องการจะส่งเสริมวิชาการอย่างจริงจังและเมื่อจัดตั้งขึ้นแล้ว ก็มีลักษณะของวัตถุประสงค์ การดำเนิน

³⁴พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514 หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ

³⁵"พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2514" ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 88 วันที่ 2 มีนาคม 2514) มาตรา 5.

³⁶"พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514, มาตรา 17.

งานและรายละเอียดต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน จะมีแตกต่างกันบ้างเฉพาะวิชาสอน และวิธีการสอน เช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และมหาวิทยาลัยรามคำแหงบ้างเล็กน้อยเท่านั้น

ส่วนมหาวิทยาลัยที่ได้ออกตั้งมาแต่เดิม คือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร นั้น จะมีพัฒนาการไปในทางที่เห็นได้ชัดเจนคือ การขยายงานและปรับปรุงงานของมหาวิทยาลัย เดิมใหม่มหาวิทยาลัยได้จัดสอนวิชาเอกสาขาขึ้น ให้สมกับมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ เช่นการปรับปรุงพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยศิลปากร³⁷ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์³⁸ การปรับปรุงและเปลี่ยนชื่อพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เป็นมหาวิทยาลัยมหิดล³⁹ เป็นต้น การเปิดคณะและสาขาวิชาที่สอดคล้องกับการเร่งรัดพัฒนาประเทศให้มากขึ้น เช่นการเปิดคณะสัตวแพทยศาสตร์และศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์⁴⁰ การเปิดวิทยาลัยทันตกรรมที่นครปฐมของมหาวิทยาลัยศิลปากร⁴¹ การเปิดภาควิชาในคณะแพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นต้น⁴² และการปรับปรุงภาพของบัณฑิตและส่งเสริมการศึกษาในระดับที่สูงกว่า

³⁷มหาวิทยาลัยศิลปากร, ที่ระลึกงานฉลองครบ 25 ปี, เรื่องเดิม, หน้า 15-20.

³⁸พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2511.

³⁹มหาวิทยาลัยมหิดล, แถลงการณ์การศึกษา 2514-2515 (พระนคร: โรงพิมพ์ ร.ส.พ. 2515), หน้า 1-6.

⁴⁰มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คู่มือনীติ 2515 (พระนคร : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม 2515), หน้า 12-15.

⁴¹มหาวิทยาลัยศิลปากร, วิทยาลัยทันตกรรม : ระเบียบการ พ.ศ. 2514 (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514), หน้า 1-4.

⁴²สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, "การอนุมัติการจัดตั้งและปรับปรุง คณะภาควิชา หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นในมหาวิทยาลัยหรือในสถาบันอุดมศึกษา 2509-2513."

ระดับปริญญาตรีมากขึ้น ดังเช่น การเปิดบัณฑิตวิทยาลัยใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ดัชมณฑล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยในยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศ ระหว่างปี พ.ศ. 2502-2515 นี้ มีพัฒนาการในด้านหลักสูตรและการสอน การวิจัยและการบริการชุมชนดังนี้

หลักสูตรและการสอน

การสอนของมหาวิทยาลัยในยุคนี้มี 2 ระดับคือในระดับปริญญาตรีและระดับที่สูงกว่า ปริญญาตรี แต่ละระดับนั้นบ่งบอกคุณสมบัติของผู้จะเข้าศึกษาไว้คือ

ผู้ที่เข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีนั้น ก่อนปี พ.ศ. 2504 แต่ละมหาวิทยาลัยกำหนด คุณสมบัติและจัดการสอบกันเองดังกล่าวไว้ในบทก่อน ในปี พ.ศ. 2504 สำนักงานสภาการศึกษา แห่งชาติ ได้ทดลองจัดประสานงานใหม่มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สอบรวมกัน ส่วนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดสอนเองต่างหาก จึงมีสนามสอบมากกว่า 3 สนาม จากการ ศึกษาสภาการศึกษาแห่งชาติปรากฏว่ามีผู้ที่สอบได้ คดีที่สุดซ้ำกันอยู่ประมาณ 700 คน⁴³ ทำให้เกิดปัญหาจากการสละสิทธิ์ของผู้ที่สอบได้ซ้ำกันนั้น หลายประการ นักเรียนบางคนต้องเสียค่าเล่าเรียนถึง 2 แห่ง บางคนต้องเสียเวลาเรียน เพราะย้ายสถาบัน จำนวนผู้สละสิทธิ์เท่าที่ใคร่ผู้สำรวจไว้ระหว่างปี พ.ศ. 2504-2505 มีดังนี้⁴⁴

1. ผู้ที่สอบขอเขียนเข้าจุฬาฯ ได้ และสอบขอเขียนเข้าเกษตรกับแพทยก็ได้ด้วย แต่ผู้ สละสิทธิ์ไม่เข้าสมัครทางเกษตรและแพทย รวมทั้งสิ้น 167 คน

⁴³ สภาการศึกษาแห่งชาติ (พระนคร: สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2509)

หน้า 18.

⁴⁴ สำเร็จ ประเสริฐสุขและคณะ, ภาวะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสอบคัดเลือกเข้า ศึกษาในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ปีการศึกษา 2506-2507 (เอกสารประกอบการสัมมนา วิชา เศรษฐศาสตร์ 4 (9เอ) ของนิสิตปีที่ 4 คณะเศรษฐศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ปีการศึกษา 2505-2507), หน้า 1.

2. ผู้ที่สอบสัมภาษณ์ผ่านแล้วเขาได้ทั้ง 3 แห่ง แต่ผลละสิทธิทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 186 คน (ส่วนมากไปเขาแพทย์)

3. ผู้ที่สอบสัมภาษณ์ผ่านแล้ว เขาได้ทั้ง 3 แห่ง แต่ผลละสิทธิทางเกษตรและแพทย์มา เขาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 265 คน

ดังนั้นในปีการศึกษา 2505 เป็นต้นมา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะประธานสภาการศึกษาแห่งชาติจึงมีคำสั่งตามมติของที่ประชุมผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่ไต่หาหรือกันในเรื่องนี้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง ประกอบด้วยผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา ต่าง ๆ และผู้แทนสภาการศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการสอบคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาในสถาบันชั้นอุดมศึกษารวมกัน⁴⁵ การสอบเขามหาวิทยาลัยจึงสอบรวมกันแต่นั้นมาจนมาถึงปี พ.ศ. 2509-2510 ได้จัดแยกสอบกันแต่ละมหาวิทยาลัยอีก แต่เพียงปีเดียวก็กลับมาจัดสอบรวมอีกจนถึงปัจจุบัน เมื่อได้มีการจัดสอบปริญญาตรีภาคค่ำขึ้นในปี พ.ศ. 2509 ก็คงให้สอบคัดเลือกรวมกันกับสภาการศึกษาแห่งชาตินั่นเอง ยกเว้นภาคค่ำของแผนกวารสารศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ที่แผนกฯ จัดสอบคัดเลือกเอง

คุณสมบัติผู้ที่จะมีสิทธิสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยยุคนี้มีลักษณะแคบเข้ามา เฉพาะผู้ที่จบชั้นเตรียมอุดมศึกษา หรือจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือผู้ที่จบคานอื่นแต่เทียบเท่ากับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5⁴⁶ ดังกล่าวแล้ว นอกจากนั้นอาจจะมีคุณสมบัติอื่น ๆ โดยบางแท้ก็เป็นคุณสมบัติที่มาประกอบการจบชั้นเตรียมอุดมหรือมัธยมศึกษาปีที่ 5 นั้นเอง

คุณสมบัติผู้ที่จะมีสิทธิสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยยุคนี้ มีลักษณะแคบเข้ามา เฉพาะผู้ที่จบชั้นเตรียมอุดมศึกษา หรือจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือผู้ที่จบคานอื่นแต่เทียบเท่ากับชั้นศึกษาปีที่ 5⁴⁶ ดังกล่าวแล้ว นอกจากนั้นอาจจะมีคุณสมบัติอื่น ๆ โดยบางแท้ก็เป็นคุณสมบัติที่มาประกอบการจบชั้นเตรียมอุดมหรือมัธยมศึกษาปีที่ 5 นั้นเอง

⁴⁵ สภาการศึกษา, เรื่องเดิม, หน้า 18.

⁴⁶ สำเร็จ ประเสริฐสุข และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 10.

การจัดสอบรวมและการกำหนดคุณสมบัติให้แคบเฉพาะเตรียมอุดมและ ม.ศ. 5 นี้ ทำให้การศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยของไทยมีลักษณะเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องจากชั้นมัธยมศึกษา มากยิ่งขึ้น และเปิดโอกาสให้คนอื่น ๆ น้อยลงแทนที่จะเป็นชุมชนวิชาการที่คนอื่น ๆ มีสิทธิ์จะมา ศึกษาหาความรู้ได้โดยสะดวก

ส่วนการศึกษาในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรีนั้นมีอยู่ 3 ลักษณะด้วยกัน ลักษณะแรกเป็น การศึกษาเพื่อรับประกาศนียบัตรชั้นสูง(Graduate Diploma) การศึกษาเพื่อรับปริญญาโท และ การศึกษาเพื่อรับปริญญาเอก การเปิดสอนระดับที่สูงกว่าปริญญาตรีจัดกันอยู่ 2 ลักษณะคือ จัดโดย คณะวิชาแต่ละคณะโดยตรง อย่างเช่นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์⁴⁷ และจัดเป็นคณะบัณฑิตวิทยาลัย ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁴⁸ มหาวิทยาลัยมหิดล⁴⁹ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์⁵⁰

สำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น เปิดสอนในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก กำหนด คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าศึกษาในชั้นปริญญาโทในคณะนิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ และคณะสังคมสงเคราะห์ไว้ดังนี้⁵¹

⁴⁷คู่มือการศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2510 (พระนคร:มหา วิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2510) หน้า 49.

⁴⁸ใคร่เริ่มตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2502 โดยมี "คณะกรรมการพิจารณาเรื่องบัณฑิตวิทยาลัย" เป็นผู้พิจารณาในการดำเนินการจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยขึ้น คณะกรรมการได้ดำเนินงานจนกระทั่ง สามารถจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยและเปิดสอนได้ในปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา

⁴⁹จัดตั้งขึ้นตามมติสภามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2505 เริ่มเปิด สอนในปี พ.ศ. 2505 นั้นเอง และมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2506.

⁵⁰เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2505 โดยมีคณะกรรมการร่างพระราชกฤษฎีกาขึ้นในปี พ.ศ. 2509 จึงได้จัดตั้งเป็นคณะบัณฑิตวิทยาลัยโดยสมบูรณ์ มีศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร เป็นคณบดีคนแรก

⁵¹คู่มือการศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2510, เรื่องเดิม, หน้า 49-50.

1. ผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีของคณะนั้นและโคะคะแนนรวมไม่ต่ำกว่า 70% ขึ้นไป จบแผนกใดก็ได้ ให้เข้าศึกษาชั้นปริญญาโทแผนกนั้น แต่มหาวิทยาลัยอาจกำหนดให้สอบไล่ในบางวิชาเสียก่อนก็ได้

2. ผู้ที่โคะปริญญาหรือเทียบเท่ากันจากสถานศึกษาในประเทศหรือต่างประเทศ ซึ่งมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยนี้และโคะคะแนนรวมไม่ต่ำกว่า 70 ขึ้นไป มหาวิทยาลัยอาจผ่อนผันให้เข้าศึกษาวิชาชั้นปริญญาโทในประเภทวิชาที่เห็นว่าสมควรได้หรือ จะกำหนดให้สอบไล่ในบางวิชาเสียก่อนก็ได้

3. เป็นผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีเป็นธรรมศาสตร์บัณฑิตเดิม ซึ่งคณะที่สอบเข้าจะจัดการสอบอีกครั้งหนึ่งถ้าโคะเกิน 70% จึงจะเข้าศึกษาได้

สำหรับคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ แม้จะไม่มีคุณสมบัติตามข้อ 1, 2 หรือ 3 อาจจะสามารถเข้าศึกษาได้ ถ้าโคะทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ หรือพัฒนาการหรือครูติดตามมาไม่ต่ำกว่า 2 ปี

ส่วนระดับปริญญาเอกนั้นก็เปิดสอนในคณะเดียวกันกับที่เปิดสอนระดับปริญญาโท กำหนดคุณสมบัติของผู้จะศึกษาไว้ว่า "จะต้องเป็นผู้สำเร็จชั้นปริญญาโทของคณะนั้นในทางหรือแผนกเดียวกัน โดยโคะคะแนนรวมในการสอบไล่ชั้นปริญญาโทภาคหนึ่งและภาคสองตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป"⁵²

สำหรับคณะนิติศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดลและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นั้น ต่างกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าศึกษาชั้นปริญญาโทไว้ค่อนข้างสูงคือ

1. ผู้ที่จะเข้าศึกษาชั้นปริญญาโทในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะต้องเป็นผู้ได้รับปริญญาตรีเกียรตินิยม ทั้งจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยอื่นในบางมหาวิทยาลัยก็จะประกาศรับผู้ไม่โคะเกียรตินิยม แต่ต้องโคะคะแนนไม่ต่ำกว่า 70% หรือ 2.70 ขึ้นไปให้สอบคัดเลือกครั้งหนึ่ง⁵³

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁵³ รายละเอียดได้จาก "ระเบียบและหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการศึกษา 2504 "และ" ประกาศบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องการรับสมัครนิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ประจำปีการศึกษา 2516"

2. ผู้ที่จะเข้าศึกษาปริญญาโท ในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์จะต้องมีวุฒิจบปริญญาแพทยศาสตร์บัณฑิตหรือปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตในสาขาที่ตรงกันกับสาขาที่จะศึกษาต่อ⁵⁴

3. ผู้ที่จะเข้าศึกษาชั้นปริญญาโท ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จะต้องเป็นผู้ที่เข้ารับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จะต้องไคคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 หรือไคคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 แต่วิชาเอกไคคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 สำหรับผู้ไม่ได้วิชาเอก 80 % แต่อาจออกไปทำงานไคเคนไม่ต่ำกว่า 3 ปี ก็จะมีสิทธิ์มาสอบเข้าศึกษาไคเช่นกัน ผู้ที่จบจากมหาวิทยาลัยอื่น อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการรับนิสิต⁵⁵

ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงนั้นมีเปิดสอน 2 แห่งคือ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ฯ มหาวิทยาลัยมหิดล มีหลักสูตรการศึกษา 1 ปี รับผู้จบปริญญาไม่กำหนดคะแนน

ทางคานสาขาวิชาที่เปิดสอนนั้นมหาวิทยาลัยในยุคนี้ไคเปิดวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจากมหาวิทยาลัยในยุคก่อนอย่างมาก วิชาที่เปิดเพิ่มนั้นส่วนใหญ่ประกอบไปด้วย

1. สาขาวิชาที่จะช่วยไคมหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น เช่นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดสอนวิชาทางศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เปิดสอนวิชาทางคานอักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เปิดสอนสาขาทางสังคมและมนุษยศาสตร์เป็นต้น

2. สาขาวิชาที่สนับสนุนการพัฒนาประเทศ เช่นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รับโอนคณะพยาบาลศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดสอนสาขาแพทยศาสตร์เป็นต้น

การเปิดสอนสาขาวิชาต่าง ๆ เลานี้ไคเริ่มปรับปรุงและขยายงานมากขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 อันเป็นปีที่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ. 2514-2515 อันเป็นปีสุดท้ายของแผนที่สองและจะเริ่มปีที่ 1 ของแผน 3 นั้น มหาวิทยาลัย-

⁵⁴ บัณฑิตวิทยาลัย, ระเบียบการและหลักสูตร (พระนคร: มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ 2501), หน้า 23.

⁵⁵ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, รายงานการจัดการศึกษาชั้นปริญญาโท พ.ศ. 2499-2511 (พระนคร : บัณฑิตวิทยาลัย, 2512), หน้า 7.

ยาลัยในประเทศไทยจัดสอนสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก
จำแนกสาขาตามหลักของยูเนสโกดังนี้⁵⁶

1. สาขาวิชาทางคานมนุษยศาสตร์ ประกอบด้วยวิชาทางคานอักษรศาสตร์และศิลป
ศาสตร์วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาตะวันตก ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาศาสตร์
วรรณคดี และภาษาต่างประเทศ บรรณารักษศาสตร์ โบราณคดี จิตวิทยา ปรัชญา ประวัติศาสตร์
การสื่อสารมวลชน และการประชาสัมพันธ์

2. สาขาวิชาทางคานการศึกษา ประกอบด้วยวิชาทางคานการศึกษาทั่วไป พลศึกษา
อาชีวศึกษา มัชฌมศึกษา ประถมศึกษา การศึกษาวิทยาศาสตร์ การศึกษาศิลปะ จิตวิทยาการ
ศึกษาและการแนะแนว บริหารการศึกษา วิจัยการศึกษา โสภทัศน์ศึกษา การสอนวิชาภาษาไทย
การสอนวิชาภาษาปัจจุบันต่างประเทศ การสอนวิชาสังคมศึกษา การสอนวิชาธุรกิจศิลป์ การสอน
วิชาคณิตศาสตร์

3. สาขาวิชาทางคานวิจิตรศิลป์ ประกอบด้วย วิชาสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติ-
มากรรม ภาพพิมพ์ มัณฑนศิลป์

4. สาขาวิชาทางคานสังคมศาสตร์ ประกอบด้วยวิชาสังคม สังคมวิทยาและมานุษย
วิทยาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ บัญชี บริหารธุรกิจ สถิติ คณิตศาสตร์และสถิติ
คอมพิวเตอร์ สถิติประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์เกษตร พัฒนาการเศรษฐกิจ
พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ศึกษา การเมือง การปกครอง การ
ระหว่างประเทศ บริหารรัฐกิจ การทูต การคลัง ภูมิศาสตร์ ทฤษฎีและปรัชญาการเมือง

5. สาขาวิชาทางคานวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยวิชาทางคานวิทยาศาสตร์ทั่วไป
วิทยาศาสตร์ทางทะเล ชีววิทยา สัตววิทยา จุลชีววิทยา ชีวเคมี อินทรีย์เคมี เคมี เคมีเทคนิค
เคมีปฏิบัติ ธรณีวิทยา คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ พฤษศาสตร์ วนวัฒนวิทยา พันธุศาสตร์

6. สาขาวิชาทางคานวิศวกรรมศาสตร์ ประกอบด้วยวิชาทางคานวิศวกรรมศาสตร์
วิศวกรรมเกษตร วิศวกรรมชลประทาน วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมไฟฟ้า

⁵⁶สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาแห่ง
ประเทศไทยปีการศึกษา 2514 (พระนคร: ศรีเมืองการพิมพ์, 2515), หน้า 32-46.

วิศวกรรมอุตสาหกรรม วิศวกรรมเหมืองแร่ วิศวกรรมสำรวจ วิศวกรรมสุขาภิบาล

7. สาขาวิชาทางคานแพทยศาสตร์ ประกอบด้วยวิชา ทางคานแพทยศาสตร์ รังสีเทคนิคกายภาพบำบัด สาธารณสุขศาสตร์ ภาพการแพทย์ พยาธิคลินิก ฟิสิกส์การแพทย์ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์สุขภาพ อายุรศาสตร์ กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา เภสัชวิทยา พยาธิชีววิทยา ฟิสิกส์เคมี ปาราสิตวิทยา พยาบาล เตรียมพยาบาลและอนามัยปริญญา เตรียมแพทยศาสตร์ เตรียมพยาบาลและอนามัยปริญญา เตรียมแพทยศาสตร์ เตรียมเทคนิคการแพทย์ เตรียมทันตแพทยศาสตร์ เตรียมเภสัชศาสตร์

8. สาขาวิชาทางคานเกษตรศาสตร์ ประกอบด้วยวิชาทางคานเกษตรศาสตร์ทั่วไป วิชาเกษตรนิเทศ เกษตรกลวิธาน โรคพืช พืชไรนา พืชสวน พืชศาสตร์ ผสมพันธุ์พืช คุรศาสตร์ เกษตร อารักขาพืช วนศาสตร์ วนผลิตภัณฑ์ สัตวบาล เตรียมสัตวแพทยศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ การผลิตสัตว์ โภชนศาสตร์ของสัตว์ การผสมพันธุ์สัตว์ ปฐพีศาสตร์ และอนุรักษ ปฐพีวิทยา ประมง เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ชีววิทยา ประมง ภูมิวิทยา คหกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์การอาหาร อนุรักษวิทยา ผลิตภัณฑ์ประมง ส่งเสริมการเกษตร

9. สาขาวิชาทางคานนิติศาสตร์ ประกอบด้วยวิชาทางคานกฎหมายต่าง ๆ

สาขาวิชาที่ได้เปิดสอนดังกล่าวทั้งหมดนี้มีอยู่หลายสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยเปิดสอน ซึ่งขอชี้แจงให้เห็นถึงความพยายามในการที่จะมุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบดังกล่าวกว้แต่ สาขาวิชาที่มีวิชาต่าง ๆ จัดสอนมาก คือสาขาวิชาทางวิชาการประยุกต์ เช่น วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เป็นต้น

วิธีการสอนของมหาวิทยาลัยในยุคนี้จากการสำรวจของคณะกรรมการดำเนินการศึกษา และร่างโครงการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา กล่าวถึงรูปแบบของการสอนในมหาวิทยาลัยยุคนี้ไว้ว่า

"...ในบรรดาวิธีการสอนแบบต่าง ๆ อันได้แก่การบรรยาย ปฏิบัติการ ฝึกฝน สัมมนาฝึกงานสนาม และการสอนตั้งปัญหาให้วินิจฉัย มหาวิทยาลัยยังใช้การสอนแบบบรรยายมากที่สุด เป็นเหตุให้นักศึกษาไม่ได้ใช้วิจารณญาณของตนเองเท่าที่ควร และไม่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิด ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาอีกประการหนึ่ง

การสอนในปัจจุบัน มุ่งถ่ายทอดเนื้อหาของวิชาการมากเกินไป ไม่กระตุ้นให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร"⁵⁷

ขอสรุปดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงวิธีการสอนในมหาวิทยาลัยว่ายังคงประกอบด้วยวิธีการเดิมที่สืบเนื่องมาจากยุคของมหาวิทยาลัยตามความต้องการของหน่วยงาน กับวิธีการใหม่ ๆ เพิ่มอีกบางประการแล้ว ก็อาจจำแนกวิธีการสอนในมหาวิทยาลัยยุคนี้ ออกได้เป็น 8 ประการ

1. การบรรยาย
2. การทดลองหรือปฏิบัติการ
3. การฝึกฝนหรือฝึกงาน
4. การฝึกงานสนาม
5. การสัมมนา
6. การตั้งปัญหาให้วินิจฉัย หรือประชุมอภิปรายกลุ่มย่อย
7. การศึกษาค้นคว้าตนเอง
8. การสอนแบบตลาดวิชา

วิธีการบรรยายและวิธีการทดลองหรือปฏิบัติการนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับวิธีการสอนในมหาวิทยาลัยยุคความต้องการของหน่วยงาน มีจุดประสงค์ที่สำคัญตั้งที่มหาวิทยาลัยมหิดลเสนอไว้คือ "(1) เพื่อให้สาระสำคัญที่มีอยู่ในตำรามีคุณค่าน่าสนใจยิ่งขึ้น (2) เพื่อให้นักศึกษาได้ความรู้ใหม่ ๆ ที่ยังไม่ในตำรา (3) เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจแจ่มแจ้งถึงข้อคิดเห็นที่ยากๆ ในตำรา"⁵⁸ มหาวิทยาลัยในยุคของการเร่งพัฒนาประเทศนี้ก็ยังคงใช้วิธีการดังกล่าวนี้อยู่คงจะเห็นได้จากรายวิชาของแต่ละคณะต่างๆ ที่กำหนดลักษณะวิชาเป็นการปฏิบัติการหรือการบรรยายที่ชั่วโมง⁵⁹ เป็นต้น

⁵⁷ คณะกรรมการดำเนินการศึกษาและร่างโครงการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา, สรุปภาพปัจจุบันและปัญหาของการศึกษาระดับอุดมศึกษาระหว่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะที่สอง (2510-2514) และแนวขอเสนอในการวางแผนที่สาม (พระนคร: สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ 2513) หน้า 13.

⁵⁸ มหาวิทยาลัยมหิดล, รายงานประจำปี พ.ศ. 2512-2513 (พระนคร: คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี, 2513), หน้า 6-7.

⁵⁹ ลักษณะของการสอนแบบบรรยาย ค.เขียนไว้ในลักษณะวิชาที่แต่ละมหาวิทยาลัยคิดสอนใน ชั้นปีที่หนึ่งคือมีภาคปฏิบัติของมหาวิทยาลัยต่างๆ

วิธีการสอนแบบฝึกฝนและการฝึกงานสนามนั้นเป็นวิธีการที่เพิ่มความเข้าใจและความชำนาญให้กับผู้เรียนจะใช้กับวิชาทางค่านทักษะ และวิชาที่มีลักษณะเป็นภาคปฏิบัติเช่น เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ หรือวิชาทางภาษา เป็นต้น วิธีการเช่นนี้ก็ยังมีใช้อยู่ในสาขาวิชาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยในยุคก่อน

วิธีการสัมมนา วิธีการสอนแบบนี้มีลักษณะไม่กว่าวิธีอื่น ๆ มักใช้กับนิสิตในระดับชั้นปีที่ 4⁶⁰ หรือนิสิตระดับชั้นปริญญาโท ซึ่งเป็นการรวบรวมความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ได้ศึกษามาแตกตน หรือไปค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ลึกซึ้งแล้วนำมาแลกเปลี่ยนอภิปรายความเห็นกัน วิธีการเรียนการสอนแบบนี้ยังมีไม่มากนัก⁶¹

การตั้งปัญหาให้วินิจฉัย หรือการประชุมอภิปราย กลุ่มย่อยนั้นมิใช่กันมาก โดยเฉพาะในหมู่นิสิตแพทย์⁶² และนิสิตทางด้านการศึกษา ลักษณะและวิธีการสอนนั้นคล้ายคลึงกับการสัมมนา แต่การอภิปรายนั้น มุ่งการทำความเข้าใจและแสวงหาแง่มุมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากกว่าการรวบรวมความรู้ในด้านต่าง ๆ มาใช้ มีคุณประโยชน์อย่างมากในการแสดงความคิดเห็นของตนเอง และรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน⁶³

การศึกษาด้วยตนเอง (Independent Study) ส่วนใหญ่ใช้ในระดับการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป วิธีการเช่นนี้โดยทางปฏิบัติแล้วมักจะให้นิสิตได้เลือกวิชาและ หรือหัวข้อที่ตนเองถนัดและสนใจแล้วไปศึกษาด้วยตนเอง มีอาจารย์ที่ปรึกษาคอยแนะนำ⁶⁴ จะทำให้นิสิตได้ใกล้ชิดกับอาจารย์แต่ละท่านและ นิสิตได้ทราบถึงความต้องการของตนเองและอาจารย์ทราบความสามารถของนักศึกษาแต่ละตนด้วย⁶⁵

⁶⁰ Kasetsart university, General Catalog 1970-1971 (Bangkok. Karn Sartsana Press, 1971), p.144.

⁶¹ คณะกรรมการดำเนินการศึกษาและวางโครงการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา, เรื่องเดิม หน้า 14

⁶² มหาวิทยาลัยมหิดล, เรื่องเดิม, หน้า 7.

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁶⁴ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คู่มือการศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประจำปีการศึกษา 2510 เรื่องเดิม, หน้า 20-21.

⁶⁵ มหาวิทยาลัยมหิดล, เรื่องเดิม หน้า 7.

การสอนแบบตลาดวิชา วิธีการสอนแบบนี้เป็นการผสมกันระหว่างการสอนแบบบรรยายกับการค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นลักษณะการสอนที่เกิดขึ้นพร้อมกับมหาวิทยาลัยตลาดวิชารามคำแหง โดยที่ทางมหาวิทยาลัยได้จัดการบรรยายทั้งในห้องเรียนเฉพาะและห้องเรียนที่มีโทรทัศน์วงจรปิด เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าฟังใดตามแต่สะดวก และมีตำรวจชายให้นักศึกษาซึ่งไปอ่านด้วยตนเองที่บ้านพร้อมกับกำหนดวันสอบให้นักศึกษามาสอบตามวันและเวลาดังกำหนดไว้⁶⁶

อย่างไรก็ตามวิธีการสอนต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่จำกัดตายตัว มหาวิทยาลัยหนึ่ง คณะวิชาหนึ่งหรืออาจารย์ผู้สอนคนหนึ่งอาจใช้วิธีการหลาย ๆ อย่างผสมกันเพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้และความเข้าใจมากที่สุดถึงที่คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เขียนถึงวิธีการสอนในคณะเอาไว้ว่า

...การสอนวิชาต่าง ๆ ในคณะอักษรศาสตร์ มีทั้งการสอนแบบปาฐกถาในชั้นเรียนใหญ่และการสอนเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างอาจารย์ผู้สอนและนิสิตโดยเฉพาะในการสอนวิชาภาษาไทยและภาษาต่างประเทศมีการแบ่งชั้นเรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ อยู่มาก วิชาด้วยกัน มีการใช้ โสตทัศนูปกรณ์เข้าช่วยในการสอน เช่นการใช้ฟิล์มสตริป สไลด์ แฉนเสียงและเทป เป็นต้น

นอกจากการเรียนในชั้นเรียนแล้วนิสิตอาจได้รับมอบหมายให้ไปค้นคว้าในห้องสมุดและเขียนรายงานส่ง หรือไปศึกษานอกสถานที่ หรือไปฝึกงานภาคปฏิบัติสุดแล้วแต่ลักษณะวิชาที่เรียน อย่างเช่นการไปศึกษานอกสถานที่เพื่อศึกษาวิชาทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี หรือวิชาภูมิศาสตร์การฝึกปฏิบัติงานเพื่อศึกษาวิชาศิลปการละคร และวิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นต้น⁶⁷

⁶⁶ สุมน มังคะ วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ และปราโมทย์ ทองสมจิตร เรื่องเดิม, หน้า 55.

⁶⁷ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อักษรศาสตร์นิเทศ 2516 (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2515), หน้า 22

การวัดผลของมหาวิทยาลัยในยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศนั้นก็เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยในยุคก่อนคือ มีวิธีการหลายวิธีที่จะนำมาใช้เพื่อประเมินผลการเรียนของนิสิตนักศึกษา การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของงานวัดผลในระยะนี้เป็นเรื่องของความพยายามที่จะให้การวัดผลมีลักษณะเดียวกันมากกว่าที่จะหาวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ วิธีการแบบเดียวกันที่วันนี้คือวิธีการแบบหน่วยกิตซึ่งถือว่า รายวิชาใดที่ใช้เวลาบรรยาย 1 ชั่วโมง ตลอดหนึ่งภาคการศึกษาปกติ มีค่าเป็นหนึ่งหน่วยกิต หรือรายวิชาใดที่ใช้เวลาปฏิบัติการ ทดลองอภิปราย การฝึก ฯลฯ 2 ชั่วโมงต่อ 1 สัปดาห์ตลอดหนึ่งภาคการศึกษาปกติ มีค่าเป็นหนึ่งหน่วยกิต⁶⁸ มหาวิทยาลัยที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศนี้จะใช้ระบบหน่วยกิตกันทั้งมหาวิทยาลัย เช่นมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น ส่วนมหาวิทยาลัยแตกก่อน พ.ศ. 2502 ก็มีแนวโน้มที่จะหันมาใช้ระบบหน่วยกิตมากขึ้นทุกที เช่นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น

แต่ถึงอย่างไรก็ตามวิธีการวัดผลในมหาวิทยาลัยก็ยังประกอบไปด้วยวิธีการต่างๆ จำแนกออกได้คือ

1. การสอบไล่
2. การสอบย่อย
3. การเก็บคะแนนระหว่างภาค
4. วิทยานิพนธ์
5. การฝึกงาน

การสอบไล่ยังเป็นกิจกรรมหลักในการวัดผลการศึกษาอยู่ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบเทอมที่คิดคะแนนสอบเป็นปีหรือระบบหน่วยกิตที่คิดคะแนนสอบเป็นภาคก็ยังคงถือว่าการสอบเป็นเรื่องสำคัญในการวัดผลระดับมหาวิทยาลัยอยู่ การสอบโดยทั่วไปมักจะสอบตอนปลายเทอมหรือปลายปี ในระบบนี้เรียนเป็นชั้นหรือเป็นปีนั้น ถ้านิสิตสอบไล่ตก ไม่มากวิชาและไม่ใช้วิชาที่สำคัญ

⁶⁸ ระเบียบจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าด้วยระบบการศึกษาแบบหน่วยกิตสำหรับชั้นปริญญาบัณฑิต พ.ศ. 2515, ข้อ 4.3.

นิสิตอาจได้สอบแก้ตัวหรือไม่เช่นนั้นก็จะต้องเรียนซ้ำชั้นนั้น ๆ หมดทุกวิชา⁶⁹ แต่ดำเนินการสอบในระบบหน่วยกิต ผู้ที่สอบตกวิชาใดก็จะต้องซ้ำเฉพาะวิชานั้นเท่านั้น

การสอบย่อย เป็นการสอบเก็บคะแนนในระหว่างภาคหรือเทอม เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยในยุคก่อนคือ มหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติกันมากได้แก่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เหมือนเดิม ส่วนมหาวิทยาลัยอื่นไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดนอกจากเป็นเรื่องเฉพาะของอาจารย์แต่ละคน

การเก็บคะแนนระหว่างภาคก็เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยในยุคก่อน หมายถึงการให้คะแนนในงานเฉพาะกิจแล้วจะถือเอางานระหว่างปีเป็นส่วนหนึ่งของการวัดผลระหว่างปีโดยเฉพาะในระบบหน่วยกิตแล้วจะถือเอางานระหว่างปีเป็นส่วนสำคัญมากดังมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บ่งไว้ในคู่มือนิสิตว่า "ในการที่นิสิตมีงานภาคปฏิบัติบางส่วนของนิสิตยังไม่สมบูรณ์ แต่มีผลการเรียนวิชานั้นเป็นที่พอใจของอาจารย์ผู้สอนตลอดภาคการศึกษา อาจารย์ประจำวิชาจะส่งคะแนนเป็น ม.ส."⁷⁰ ในมหาวิทยาลัยที่ใช้ระบบหน่วยกิตก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน⁷¹

วิทยานิพนธ์นั้นส่วนใหญ่มีจัดทำกันในระดับปริญญาโทและระดับปริญญาเอกในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์⁷² และบัณฑิตวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยอื่น⁷³ ในระดับปริญญาตรีเคยมีจัดทำในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สมัยเมื่อใช้หลักสูตร 5 ปี แต่เมื่อมาเปลี่ยนเป็นหลักสูตร 4 ในปี พ.ศ. 2508 และก็ได้เลิกวิทยานิพนธ์

⁶⁹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พระเกี้ยว 2515 (พระนคร : แผนกประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515 หน้า 44-57.

⁷⁰ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คู่มือนิสิต 2515 เรื่องเดิม, หน้า 310.

⁷¹ จนถึงปี พ.ศ. 2514 นี้มหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัย ใช้ระบบหน่วยกิตหมดแล้ว แต่มีบางมหาวิทยาลัยอาจจะให้ยังไม่ครบทุกคณะ เช่นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศิลปากร มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น

⁷² มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คู่มือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2510, เรื่องเดิม, หน้า 57-58.

การฝึกงานสำหรับมหาวิทยาลัยบางแห่งถือว่าเป็นการวัดผลที่สำคัญมาก เช่น การฝึกงานในหอพักคนไข้ของนักศึกษาแพทย์⁷³ การฝึกงานของคณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร⁷⁴ การฝึกงานของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์⁷⁵ เป็นต้น

ส่วนการให้คะแนนก็ยังคงลักษณะเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยในยุคของความตึงเครียดทางหน่วยงานอยู่คือ (1) ระดับตัวเลขหรือแบบคะแนนเต็มเป็น 100 (2) ระบบตัวอักษรและ (3) ระบบผ่านหรือไม่ผ่าน Pass or Failur ในระบบที่ 1 และที่ 2 นั้นมีลักษณะแตกต่างกันทั้งที่คณะกรรมการดำเนินการศึกษาและร่างโครงการพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของสำนักงานสภาการศึกษาไว้คือ

"ระบบตัวเลข สูงสุดก็จะเป็น 100 และต่ำลงมาตามลำดับจนถึง 0 การตัดสินได้ตกในแต่ละรายวิชา ถือเกณฑ์ร้อยละ 60 ขึ้นไปเป็นสอบได้ สำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรี และถือเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไปเป็นสอบได้ สำหรับการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ระบบตัวอักษร ที่ใช้กันโดยทั่วไปนั้นมี 5 ตัว จากสูงไปต่ำ ดังนี้

และ ในกรณีที่ไม่อาจวัดผลรายวิชาได้ อาจมีตัวอักษร I (Incomplete) รอดหรือไม่สมบูรณ์ ที่ราคาตัวเลขให้ A=4 B=3 C=2 D=1 F=0 สำหรับระดับการศึกษาปริญญาตรี ระบบตัวอักษรถือเกณฑ์สอบได้ในรายวิชาต่าง ๆ แต่ละวิชา ตั้งแต่ D ขึ้นไป สำหรับการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ถือ C เป็นเกณฑ์สอบได้⁷⁶

ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีลักษณะเกี่ยวกับการให้คะแนนในยุคก่อนนั่นเอง ส่วนระบบให้ผ่านหรือไม่ให้ผ่านนั้นนอกจากจะมีใช้กันในมหาวิทยาลัยศิลปากรแล้ว มหาวิทยาลัยรามคำแหงก็ยัง

⁷³ สัมภาษณ์ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุค แสงวิเชียร วันเวลาเดิม.

⁷⁴ มหาวิทยาลัยศิลปากร, พิธีเสด็จงานฉลองครบ 25 ปี, เล่มเดิม, หน้า 141.

⁷⁵ "ข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาชั้นปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ.

2502" ข้อ 19.

⁷⁶ คณะกรรมการดำเนินการและร่างโครงการพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา เรื่องเดิม, หน้า 14.

ใช้วิธีนี้แตกออกมาในรูปตัวอักษรเช่นกันคือ อักษร G, P และ H อักษร G หมายถึง
คือขั้นคือ สอบผ่าน อักษร P คือ Pass หมายถึงสอบผ่านเช่นกัน และอักษร H คือ
หมายถึงสอบตก นักศึกษาที่ได้ H ต้องสอบแก้ตัวให้ได้ P หรือ G เสียก่อนจึงผ่านได้⁷⁷

การวิจัย

มหาวิทยาลัยในยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศนี้ได้พัฒนาไปในเรื่องของการ
วิจัยที่ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะเมื่อมีสภาวิจัยแห่งชาติซึ่งตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2503⁷⁸ แล้ว สภา
ไคช่วยกระตุ้นให้มีโครงการวิจัยต่าง ๆ กว้างขวางขึ้น⁷⁹ แต่เป็นการส่งเสริมเฉพาะในส่วน
ความสนใจเฉพาะของบุคคล มหาวิทยาลัยแต่ละมหาวิทยาลัยทำหน้าที่เพียงเป็นสื่อกลางและ
จัดระเบียบให้แก่วิจัยเท่านั้น ส่วนบทบาทของมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบต่อการวิจัยโดยตรงมี
หน่วยงานและเจ้าหน้าที่เฉพาะของมหาวิทยาลัยเพื่อดำเนินงานด้านนี้ในฐานะเป็นหน้าที่ของ
มหาวิทยาลัยประการหนึ่งนั้น มีที่จัดทำกันอยู่เพียง 3 มหาวิทยาลัยเท่านั้นคือ (1) จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย (2) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (3) สถาบันชาติพัฒนาบริหารศาสตร์ ส่วนมหาวิท-
ยาลัยอื่น ทำหน้าที่เป็นแต่เพียงผู้ ส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น⁸⁰

งานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในส่วนที่เกี่ยวกับการวิจัยโดยตรงนั้น คือการริเริ่มจัด
ตั้งเงินทุนวิจัยรัชกาลิเกษมโภชนในปี พ.ศ. 2514 โดยใช้จ่ายจากเงินผลประโยชน์ของ

⁷⁷ สุ่มน มังคะ, วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ และปราโมทย์ ทองสมจิตร, เรื่องเดิม, หน้า 47-48

⁷⁸ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ "คำกล่าวเปิดประชุมสภาวิจัยแห่งชาติ" ประมวลสุนทรพจน์
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502-2504 หน้า 109.

⁷⁹ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ แสง จันทร์งาม รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหา
วิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2516 เวลา 14.20 น. ณ คณะมนุษยศาสตร์มหา
วิทยาลัยเชียงใหม่

⁸⁰ สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ นายแพทย์โอกาส พลากร รองอธิการบดีมหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2510 เวลา 10.00 น. ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ
สัมภาษณ์ นายแพทย์ หึงประทีน วิริยะวิทย์ แผนกประมวลการวิจัยมหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมการวิจัยของคณาจารย์และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา⁸¹ นอกจากนั้นยังได้ตั้งหน่วยวิจัยสถาบัน (Institutional Research) ขึ้นในสำนักงานเลขาธิการ เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นแหล่งสะสมข้อมูลและทำการวิจัยที่จำเป็นสำหรับการปรับปรุงงานและการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัยอีกด้วย⁸² ทำให้กิจการคานงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมีลักษณะเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ขึ้น

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่แต่งตั้งผู้อำนวยการวิจัยขึ้นใน พ.ศ. 2509 แต่เห็นว่าไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยขึ้นในปลายปี 2509 นั้นเอง คณะกรรมการคณะนี้ทำหน้าที่ส่งเสริมแนะนำและประสานงานวิจัยของมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งกำหนดนโยบายและพิจารณาการจัดสรรเงินในการวิจัยให้กับคณะต่างๆ ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อีกด้วย⁸³ ทำให้งานวิจัยของมหาวิทยาลัยเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาและในอนาคต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จะดำเนินการจัดตั้งเป็นสำนักวิจัยถาวรต่อไป⁸⁴ การมีคณะกรรมการวิจัยเช่นนี้ทำให้กิจการคานงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีหน่วยวางขวางและก้าวหน้าไปมาก

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อรวมเอาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งได้ริเริ่มงานวิจัยไว้อย่างเป็นหลักฐานตั้งแต่ปี 2498 มาแล้ว พอมาตั้งเป็นสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ก็ได้ตั้ง

⁸¹ "ระเบียบจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าด้วยเงินทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช พ.ศ. 2514"

⁸² จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายงานประจำปี ปีงบประมาณ 2515 (พระนคร : หนา (ผลิต เอกสารมหาวิทยาลัย, 2515) หนา 13.

⁸³ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ งานวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (พระนคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2512) หนา 1-3.

⁸⁴ สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.ธีระ สูตะบุตร เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2516 เวลา 16.20 น. ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เป็นสำนักวิจัยซึ่งรับผิดชอบในงานวิจัย⁸⁵ ที่เกี่ยวกับการสอนและการบริหารงานต่าง ๆ เฉพาะเรื่อง ตั้งแต่ปีแรกที่เริ่มตั้งสถาบันมาจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้งานวิจัยของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ก้าวหน้าไปไกลมาก⁸⁶ และโครงการวิจัยก็เป็นโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการพัฒนาประเทศแทบทั้งสิ้น⁸⁷

นอกจากการวิจัยในรูปแบบที่สมบูรณ์ตามหลักแห่งการวิจัยจะมีหน่วยงานเฉพาะเพื่อกำเนินการ ส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยเช่นนี้แล้ว การวิจัยเฉพาะกิจในรูปแบบวิทยานิพนธ์ สำหรับบัณฑิตปริญญาโท และเอกก็ยังมีอยู่เช่นเดิม

ควยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า การวิจัยในมหาวิทยาลัยยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศนี้เป็นยุคของการเริ่มต้นและเร่งรัดงานวิจัยไปควยในควยและทำให้เห็นแนวโน้มที่ชัดเจนเรื่อย ๆ

การบริหารชุมชน

การบริหารชุมชนก็เช่นเดียวกับการวิจัย เริ่มมีหน่วยงานเฉพาะรับผิดชอบงานบริการชุมชนก่อนหน้านั้น การบริการชุมชนเป็นเรื่องของการให้ความร่วมมือระหว่างข้าราชการ ถือเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลเสียมากกว่า การดำเนินงานในส่วนที่ถือว่า เป็นบทบาทของมหาวิทยาลัยโดยตรงน่าจะเริ่มจากรหัสสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์จัดตั้งสำนักฝึกอบรมขึ้นโดย มีวัตถุประสงค์ตามสำนักฝึกอบรมงไว้คือ

"เป็นศูนย์กลางในการ อำนวยการพัฒนาบุคคลของรัฐบาลโดยทำหน้าที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ข้าราชการซึ่งทำหน้าที่ในเรื่องการฝึกอบรม คำเนินการฝึกอบรมข้าราชการในบางกรณีเฉพาะเรื่อง หรือจัดทำให้อุปกรณ์พัฒนาการบริหาร การฝึกอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมและผูสอนเป็นต้นในด้านการศึกษาค้นคว้าและวิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าการในด้านการพัฒนาบุคคลทั้งในส่วนของการราชการและธุรกิจเอกชน ให้คำปรึกษาในด้านการพัฒนาบุคคล คำเนินการส่งเสริมและเผยแพร่กิจการด้านการฝึกอบรมและเป็นศูนย์กลางเครื่องมือวัสดุทัศนศึกษาแก่หน่วยงานพัฒนาบุคคลทั่วราชอาณาจักร ตลอดจนเป็นแหล่งกลาง

⁸⁵สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์รอบปีที่ 1 (พระนคร: โรงพิมพ์มิ่งมงคลการพิมพ์ 2510) หน้า 20.

^{86,87}สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ รอบปีที่ 7 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุธร. 6) หน้า 55.

แจ้งความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการฝึกอบรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ"⁸⁸

ในปัจจุบันสำนักฝึกอบรมของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ได้ดำเนินไปและมีกิจกรรมที่กว้างขวางมากเมื่อเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ของไทย⁸⁹

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้มีโครงการที่จะเผยแพร่ความรู้ด้านเกษตรให้กับประชาชนมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2496 อันเป็นระยะของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเพื่อขยายหน่วยงานในยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้จัดอบรมวิชาที่ภาคฤดูร้อนรวมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 จนถึงปี 2513 รวมแล้วไม่น้อยกว่า 5195 คน⁹⁰ อีกทั้งการเผยแพร่สิ่งพิมพ์และเอกสารต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก⁹¹ ด้วยเหตุนี้ในปี 2513 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงได้จัดตั้งสำนักส่งเสริมและฝึกอบรมขึ้น ทำให้กิจการคานบริการชุมชนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นทางการและเป็นแบบแผนที่สมบูรณ์สมกับเป็นหน้าที่หลักของงานมหาวิทยาลัย

ส่วนมหาวิทยาลัยอื่น ๆ นั้น การบริการชุมชนคงทำไปเพียงเพราะการให้ความร่วมมือกับหน่วยราชการอื่นที่ขอความร่วมมือมาเป็นครั้งคราว เช่น หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ การอบรมครูโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การอบรมนักบัญชีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น

ในส่วนกิจการ ของนิสิตก็ยังคงดำเนินการในเรื่องของค่ายอาสาพัฒนากว้างขวางขึ้นในปัจจุบันเกือบจะกล่าวได้ว่ามีชุมนุมค่ายอาสาสมัครเกือบจะทุกมหาวิทยาลัย⁹²

สรุปและวิเคราะห์

ในยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศ ภายหลังจากปฏิวัติเมื่อปี 2501 เป็นต้นมา ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งต่างก็มีจุดมุ่งหมายทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนา ประเทศทั้งสิ้น

⁸⁸ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์รอบปีที่ 1, เรื่องเดิม, หน้า 23.

⁸⁹ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์รอบปีที่ 7, เรื่องเดิม, หน้า 35-42.

⁹⁰ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, โครงการจัดตั้ง สำนักส่งเสริมการฝึกอบรม (พิมพ์อัดสำเนา) หน้า 25-95 กระจายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก

⁹² ประวัติงานค่าย, เรื่องเดิม, หน้า 1.

นอกจากนี้การรวมมหาวิทยาลัยเข้ามาอยู่ในส่วนของการบังคับบัญชาเดียวกันนอกจาก
จะเพื่อสะดวกในการทำงานโยมาน เพื่อการพัฒนาประเทศแล้วยังมุ่งให้มหาวิทยาลัยมีมาตรฐาน
ใกล้เคียงกัน รวมทั้งมีรูปแบบการบริหารคล้ายคลึงกันอีกด้วย

มหาวิทยาลัยที่มีอยู่เดิมก็ได้ขยายและปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ มากขึ้น มีการเพิ่ม
คณะขึ้น จัดตั้งหน่วยงานการวิจัย หน่วยงานเพื่อการบริหารชุมชนมากขึ้น เพื่อให้มหาวิทยาลัย
ในประเทศไทยเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

โดยเหตุนี้จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในยุคนี้ จึงประกอบด้วย (1) การปรับปรุง
ให้เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ (2) มีส่วนช่วยในการเร่งรัดพัฒนาประเทศ และ (3)
ขยายบทบาทจากงานสอนไปสู่การวิจัยและการบริการชุมชน จากจุดมุ่งหมาย 3 ประการนี้เมื่อ
มาพิจารณาคุณภาพและการของมหาวิทยาลัยแล้ว ก็จะได้เห็นได้ว่ามีความมีการสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
ดังกล่าวพอสมควร

จุดมุ่งหมายในการปรับปรุงมหาวิทยาลัยให้สมบูรณ์แบบนั้นจะเห็นได้ชัดเจนจากการที่
มหาวิทยาลัยศิลปากรเปิดสาขาเป็นวิทยาลัยที่เทียบเท่า มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เปลี่ยนชื่อเป็น
มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เปิดคณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รับโอนคณะแพทยศาสตร์ เกษศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เป็นต้น รวมถึงการเปิดสาขาวิชาเพิ่ม
อย่างมากมายในยุคนี้

จุดมุ่งหมายในการเร่งรัดพัฒนาประเทศ ก็จะได้เห็นได้ชัดเจนจากการจัดตั้งมหาวิทยาลัย
ในต่างจังหวัด ตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งชื่อก็บอกอยู่แล้วว่า ตั้งขึ้นเพื่อการพัฒนาประ
เทศการเปิดสอนวิชาทางด้าน แพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ มากี่วิชาขึ้นรวม
ถึงโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยที่สนับสนุนกิจการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วยแล้ว เห็น
ได้ว่า ต้องการให้มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการพัฒนาประเทศอย่างไร

การวิจัยและการบริการชุมชนซึ่งเป็นหน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยในยุคใหม่ก็ได้รับการ
ส่งเสริมและสนับสนุนมากขึ้นก็จะได้เห็นได้จาก การตั้งสำนักศึกษานิเทศศาสตร์ บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ตั้งสำนักส่งเสริมและศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแสดงว่ามหาวิทยาลัย
ไทยเริ่มมีความสนใจกับบทบาทใหม่ ๆ ของมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น

แต่ในขณะที่มหาวิทยาลัยให้ความสนใจกับบทบาทใหม่ ๆ นี้เองก็ทำให้ หลักสูตร และการเรียนการสอนมิได้รับการเน้นเท่าที่ควร ดังจะเห็นวามหาวิทยาลัยในสมัยของการ เจริญพัฒนาประเทศนี้ระเบียบวิธีการสอนการวัดผลไม่มีพัฒนาการตามไปด้วย คงมีวิธีการเดิมๆ เป็นหลักอยู่เท่านั้นเอง การเปิดสอนสาขาวิชาต่างๆ ก็พยายามสนองความต้องการกำลังคนและทำให้ มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์ มากกว่าความสอดคล้องกับชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง